

Montesquieu: Kanunların Ruhu Üzerine

Montesquieu'nün en önemli eseri olan "Kanunların Ruhu Üzerine" (De L'Esprit des Lois), Fransız düşünür, hukukçu ve yazar **Charles-Louis de Secondat, Baron de Montesquieu** (1689-1755) tarafından kaleme alınmıştır. Eser, Montesquieu'nün hukuk, siyaset ve toplum üzerine yirmi yıllık bir çalışmasının ürünüdür.

İşte "Kanunların Ruhu Üzerine" adlı eserde yer alan bilgiler:

Montesquieu Kimdir?

Asıl adı Charles-Louis de Secondat olan Montesquieu, 18 Ocak 1689'da Bordeaux'nun la Brède kasabasında doğmuş, 10 Şubat 1755'te Paris'te vefat etmiş önemli bir Fransız düşünür, hukukçu ve yazardır. Soylu bir aileden gelmesine rağmen, ailesi yoksullarla kardeş olduğunu hayatı boyunca hatırlaması için vaftiz babası olarak bir dilenciye seçmiştir. İlk ve orta öğrenimini Oratoire keşişlerinin Juilly'deki kolejinde tamamlamış, ardından Bordeaux ve Paris'te hukuk eğitimi almıştır.

1714'te Bordeaux parlamentosuna (mahkemesine) üye olmuş ve 1716'da amcasından mahkeme başkanlığı ve Montesquieu adını devralmıştır. Bu dönemde "Romalıların Dindeki Politikası" ve "Düşünceler Sistemi" gibi eserler yazmış, 1717-1721 yılları arasında ise "Hastalık", "Yankı", "Nesnelerin Şeffaflığı" gibi bilimsel incelemeler kaleme almıştır.

1721'de adını koymadan yayımladığı "**İranlı Mektupları**" (**Lettres Persanes**), o zamana kadar hiçbir kitabın elde edemediği bir başarıya ulaşmıştır. Bu eserde, yaşadığı toplumun gelenekleri ve yaşayış tarzı hakkında, bazen alaycı, bazen ciddi bir üslupla bir yabancının (İranlı'nın) ağzından kendi görüşlerini belirtmiştir.

Montesquieu, gençliğinde Paris hayatına katılmış, Akademi'ye girmek için başkanlık görevinden ayrılmış ve çeşitli ülkeleri gezerek insanları tanımıştır. 1728-1729 yıllarını Almanya, Avusturya, İtalya ve Hollanda'da geçirmiş, dostu Lord Chesterfield ile İngiltere'ye giderek yaklaşık iki yıl kalmış ve İngiltere'deki yönetim tarzını incelemiştir.

"**Kanunların Ruhu Üzerine**" (**De L'Esprit des Lois**) adlı eseri, Montesquieu'nün en büyük çalışmasıdır. Eserin temeli sayılabilecek "Considerations sur les Richesses de l'Espagne" (İspanya'nın Zenginliği Üzerine Düşünceler) adlı bir kitabı Paris'te yazıp bastırılmıştır. 1731'den 1748'e kadar la Brède şatosunda bu eser üzerinde çalışmış, bu süreçte 1734'te "Romalıların Büyüklüğüyle Düşüşünün Nedenleri Üzerine Düşünceler" adlı bir başka kitabını da yayımlamıştır. 1748 yılında "Kanunların Ruhu Üzerine" adlı eserini, **adını koymadan Cenevre'de bastırılmıştır**, çünkü eserin uyandıracığı tepkiyi sezmiştir. Montesquieu, önsözünde bu eser üzerinde **yirmi yıl çalıştığını** belirtmiştir. Kitap, Fransızlar dışında bütün dünya tarafından okunmuştur. Türkçe'ye ilk defa "Ruhulkavanin" adı altında Fehmi Baldaş tarafından çevrilmiştir.

Montesquieu, kendisini “saltanat hükümetlerinde fazilet bulunmadığını iddia etmekle” suçlayanlara cevap vermek için önsöz yazmıştır. Eserin başına Ovidius’un “Prolem sine matre createm” (Anasız doğan çocuk) sözünü koyması, kendisine önderlik eden bir kimsenin olmadığını belirtmek veya eserin hür bir ülkede yazıldığını ifade etmek niyetiyle olabilir. Bu eser bugün dahi hukuk ilmiyle uğraşanlara kaynak teşkil etmekte ve Fransa’da edebiyat fakültelerinin programlarında yer almaktadır.

Voltaire, Montesquieu ile dost olmasına rağmen, “Kanunların Ruhu Üzerine” adlı kitabı **metotsuz, plansız olarak yazılmış olması ve birçok yanlış bilgi içermesi** gibi nedenlerle eleştirmiştir. Voltaire’e göre Montesquieu, “kanun adamı kılığına girmiş Michel Montaigne”dir ve bilgili bir tarihçi ya da derinlemesine incelemelerde bulunmuş bir bilim adamı değildir. Ancak Montesquieu’nün iyi bir yazar olduğu kabul edilir.

Hükümet Şekilleri Montesquieu, üç çeşit hükümet şekli tanımlar: **Cumhuriyet, Saltanat ve İstibdat.**

- **Cumhuriyet:** Milletin tümünün birden ya da milletin bir parçasının yönetimi elinde bulundurmasıdır. Montesquieu, Cumhuriyetteki siyasi faziletten vatan sevgisini, yani **eşitlik sevgisini** kastetmiştir. Bu fazilet, cumhuriyet hükümetinin işlemesini sağlayan kuvvettir. Gerçek demokrasi, Cumhuriyet yönetiminde bulunabileceği gibi, yumuşak bir soylular yönetiminde ya da aydın bir saltanat yönetiminde de bulunabilir, yeter ki yöneten kişiler bu üç yönetim şekline özel olan ilkeleri benimsesinler. Halkın temsilcilerini seçmesi bu hükümet şeklinin temel kurallarından biridir. Montesquieu, soyluların hükümetini ayırırken Venedik Cumhuriyeti’ni örnek gösterir.
- **Saltanat:** Bir kişinin sabit ve yerleşmiş kanunlarla yönetimidir. Saltanat hükümetinin işlemesini sağlayan kuvvet **onurdur**. Saltanat hükümeti, rütbelerin, mevkilerin ve eski çağlara dayanan soylu sınıfının varlığını gerektirir. Saltanat hükümetinde yürütme işi daha çabuk olur, ancak bu çabukluk telaş halini alabilir ve kanun gerekli yavaşlığı sağlar. Bu hükümet, hükümdarın emri altında hükümetin yapısına bağlı birçok sınıfların bulunmasını gerektirdiğinden, devlet daha istikrarlı, hükümet yapısı daha sağlam ve yönetenlerin kişiliği daha güvenli olur.
- **İstibdat:** Bir kişinin hiçbir kanun ve kurala bağlı olmadan kendi istek ve heveslerine göre yönetimidir. İstibdat hükümetinin ilkesi **korkudur**. Bu yönetimde yeni fikirlere lüzum yoktur; hükümdarın şahsen savaşması veya kendini temsil edenler aracılığıyla savaşması cesareti yoktur. İstibdat devletleri, ülkelerinin verimliliği nedeniyle genellikle istilaya açıktır.

Montesquieu’nün hükümet şekillerini ayırma tarzı lojik değil, deneysel ve soyuttur. Cumhuriyet idaresi Roma ya da Atina’dır; istibdat doğu ülkelerindeki imparatorluklardır, saltanat yönetimleri ise Roma İmparatorluğu’nun kalıntılarından meydana gelen devletlerdir.

Eserin Konusu ve Amacı

- “Kanunların Ruhu Üzerine” adlı eser, Montesquieu’nün **kanunlar üzerine yazdığı içeriği, çeşitli eleştirileri ve yorumları** ortaya koymaktadır.
- Montesquieu, kanunların **olayların mahiyetinden doğan zorunlu bağlar** olduğunu savunur. Bu bağlar Tanrı’nın, maddi evrenin, insanüstü varlıkların, hayvanların ve insanların kanunlarını kapsar.
- Eser, kanunların **farklı hükümet biçimleri** (cumhuriyet, saltanat, istibdat) ve bunların **temel ilkeleri** (erdem/fazilet, onur, korku) arasındaki ilişkilerini inceler.
- Ayrıca, **iklim, ticaret, kölelik, evlilik adetleri ve din** gibi çeşitli faktörlerin kanunların oluşumundaki rolü irdelenir. Bu argümanlar, antik Roma, Yunan ve erken Orta Çağ Avrupa’sı gibi farklı coğrafya ve dönemlerden **tarihi ve hukuki örneklerle desteklenir**.
- Montesquieu, önsözünde bu eser üzerinde yirmi yıl çalıştığını belirtmiştir.

Yazılışı ve Yayınlanması

- Eserin temeli sayılabilecek “Considerations sur les Richesses de l’Espagne” (İspanya’nın Zenginliği Üzerine Düşünceler) adlı bir kitap Paris’te basılmıştır.
- Montesquieu, 1731’den 1748’e kadar la Brède şatosunda “Kanunların Ruhu Üzerine” adlı eser üzerinde hiç ara vermeden çalışmıştır. Bu süreçte, yine aynı eserle ilgili olan “Romalıların Büyüklüğüyle Düşüşünün Nedenleri Üzerine Düşünceler” adlı başka bir kitabını da 1734’te yayımlamıştır.
- 1748 yılında “Kanunların Ruhu Üzerine” adlı eserini, **adını koymadan Cenevre’de bastırmıştır**, çünkü eserin uyandıracağı tepkiyi sezdiği belirtilmiştir.
- Eser, Türkçe’ye ilk defa “Ruhulkavanın” adı altında Fehmi Baldaş tarafından çevrilmiş ve Maarif Vekaleti yayınları arasında yayımlanmıştır.
- Montesquieu, eserin başına “Prolem sine matre createm” (Anasız doğan çocuk) sözünü koymasının, kendisine önderlik eden bir kimsenin olmadığını belirtmek ya da eserin hür bir ülkede yazıldığını ifade etmek niyetiyle olabileceği iddia edilir.

Anahtar Felsefi ve Siyasi Görüşleri

- **Hükümet Şekilleri ve İlkeleri:** Montesquieu, Aristo’dan farklı olarak hükümetleri **Cumhuriyet, Saltanat ve İstibdat** olmak üzere üçe ayırır.
  - **Cumhuriyet:** Milletın tümünün ya da bir kısmının yönetimi elinde bulundurmasıdır. İlkesi **fazilettir**; yani vatan sevgisi ve eşitlik sevgisidir. Gerçek demokrasi, cumhuriyet yönetiminde bulunabileceği gibi, yumuşak bir soylular yönetiminde ya da aydın bir saltanat yönetiminde de bulunabilir.
  - **Saltanat:** Bir kişinin **sabit ve yerleşmiş kanunlarla** yönetimidir. İlkesi **onurdur**. Rütbelerin, mevkilerin ve eski çağlara dayanan soylu sınıfının varlığını gerektirir.

- **İstibdat:** Bir kişinin hiçbir kanun ve kurala bağlı olmadan kendi istek ve heveslerine göre yönetimidir. İlkesi **korkudur**. Bu yönetimde yeni fikirlere lüzum yoktur.
- Montesquieu'nün hükümet şekillerini ayırma tarzı **lojik değil, deneysel ve soyuttur**. Cumhuriyet idaresi Roma ya da Atina, istibdat doğu ülkelerindeki imparatorluklar, saltanat yönetimleri ise Roma İmparatorluğu'nun kalıntılarından meydana gelen devletlerdir.
- **Güçler Ayrılığı:** Montesquieu için siyasi hürriyetin temelini oluşturan en önemli ilkedir. Bir devlette **yasama, yürütme ve yargılama yetkileri** birbirinden bağımsız olmalıdır. Bu yetkilerin tek bir kişinin veya bir kurumun elinde toplanması durumunda özgürlüğün var olamayacağını savunur. Bu ilkeyi İngiliz anayasasını inceleyerek açıklar.
- **Kanunların Çeşitli Faktörlerle İlişkisi:** Montesquieu, kanunların bir ülkenin **iklimine, toprağın cinsine, yerine ve büyüklüğüne, insanların geçim imkanlarına, bünyelerinin katlanabileceği hürriyet derecesine, dinlerine, eğilimlerine, servetlerine, sayılarına, ticaretlerine, ahlaklarına ve davranışlarına göre ayarlanması gerektiğini** belirtir.
  - **İklimin Etkisi:** Sıcak iklimler insanları tembel ve edilgen yaparken, soğuk iklimler daha cesur ve çalışkan kılar. Sıcak iklimler köleliğe yatkınlığı artırırken, soğuk iklimler hürriyet düşkünlüğünü besler.
  - **Coğrafyanın Etkisi:** Verimli ülkelerde genellikle tek kişinin yönettiği hükümetler (saltanat veya istibdat) kurulurken, dağlık ve verimsiz bölgelerde hürriyet daha çok hüküm sürer ve halk hükümetleri (demokrasiler) yaygındır. Adalılar genellikle hürriyetlerine daha düşkündürler.
  - **Ticaretin Etkisi:** Ticaret, yıkıcı önyargıları yok eder ve insanları daha yumuşak huylu yapar. Ticaret kafası, tam bir adalet duygusu uyandırır. Cumhuriyetlerde ticaret ekonomiye dayanırken, saltanatlarda lükse dayanır. Hükümdarların ticaretle uğraşmaması gerektiğini savunur.
  - **Ahlak ve Davranışlar:** Bir milletin genel ruh durumu, ahlakı ve davranışları kanunlarla yakından ilişkilidir. Her yönetim biçiminin ahlaki bir temeli vardır: cumhuriyette fazilet, saltanatta onur, istibdatta korku. Ahlakın bozulması, hükümet biçimlerinin çöküşüne yol açan en temel nedenlerden biridir.
  - **Din:** İstibdat yönetimlerinde din, hükümdarın mutlak iradesine karşı tek sınırlayıcı unsur olabilir ve bir tür "kanun muhafızlığı" görevi görür. Din, insanlar arasındaki güvenin en kuvvetli kaynağıdır ve ahlaki rehberlik sağlar.
- **Hukuk ve Yargılama**
  - **Cezalar:** Cezaların hükümetin niteliğine bağlı olduğuna inanır; krallık kanunları genellikle ağır, cumhuriyetlerde ise yumuşaktır. İstibdatta cezalar aşırı şiddetlidir.
  - **Yargı Yetkisinin Bölünmesi:** Yargı yetkisinin yasama ve yürütmeden ayrılması esastır. Cumhuriyetlerde yargılama yetkisi halk arasından seçilen

geçici mahkemelere verilir, böylece vatandaş hâkimden değil, yargılamanın kendisinden korkar.

- **Veraset Hukuku:** Cumhuriyetlerde eşitlik ilkesi gereği toprak ve mirasın eşit bölüşümü desteklenir. Saltanatlarda soyluluğun devamlılığı ve ayrıcalıklı miras sistemleri (primogeniture, fideicommiss) vardır. İstibdatta ise mülkiyet güvencesi yoktur ve miras tamamen hükümdarın iradesine bağlıdır.
- **Para ve Kambiyo:** Para, tüm malların değerini temsil eden bir işarettir. Gümüş hem ticaret nesnelерinin hem de paranın işareti olarak önemli bir rol oynar. Kambiyo (döviz değişim değeri), farklı ülkelerin paraları arasındaki bağıntılı değeri ifade eder ve tacirlerin genel takdirine göre belirlenir. Montesquieu, paranın nominal değerini yükseltmenin devlette krizlere yol açabileceğini belirtir.

Eleştiriler ve Etkisi

- Voltaire, Montesquieu ile dostluk kurmuş olmasına rağmen, “Kanunların Ruhu Üzerine” adlı kitabı **metotsuz, plansız olması ve birçok yanlış bilgi içermesi** gibi nedenlerle eleştirmiştir. Voltaire, Montesquieu’yü “kanun adamı kılığına girmiş Michel Montaigne” olarak tanımlar. Ayrıca, tarihi hatalar yaptığına dikkat çekilmiştir. Voltaire, Montesquieu’nün bilgili bir tarihçi ya da derinlemesine incelemelerde bulunmuş bir bilim adamı olmadığını düşünmüştür.
- Bununla birlikte, Montesquieu’nün iyi bir yazar olduğu kabul edilir.
- “Kanunların Ruhu Üzerine” adlı eser, **hukuk ilmiyle uğraşanlara bugün dahi bir kaynak teşkil etmektedir** ve Fransa’da edebiyat fakültelerinin programlarında yer almaktadır. Değeri herkesçe kabul edilmektedir.
- Montesquieu, siyasi fazilet ilkesine dayanan **demokratik yönetim tarzını hepsinin üstünde tutmuştur**. Kitabında durmadan **kişilerin eşitliğinden** söz etmiş, **hürriyetin insanların en tabii haklarından biri olduğunu, kanun karşısında bütün insanların eşit sayılması gerektiğini** ve toplumların ancak bu anlayış sayesinde mutluluğa ulaşabileceğini ileri sürmüştür.